

7-мавзу. Гул олинадиган, доимий яшил ва ўтсимон яшил ўсимликлар гуруҳи.

Режа:

- 1. Гул олинадиган ўсимликлар гуруҳи**
- 2. Доимий яшил ўсимликлар гуруҳи**
- 3. Ўтсимон яшил ўсимликлар гуруҳи**
- 4. Сув ҳавзаларида устириладиган гул ўсимликлари ва уларга қисқача таъриф**

Гул олинадиган ўсимликлар кўп йиллик бўлиб, алоҳида гуруҳни ташкил этади. Уларни ойнавон айвонларга бир неча йилга экилади. Тувак ўсимлигидан фарқли равишда, уларнинг маҳсулоти фақат кесиб олинади. Бу ўсимликларнинг биологик тавсифларига кўра ўсиши мавсумий хусусиятга эга. Ремонтант чиннигули гул олиш учун ўстириладиган ўсимликлар орасида муҳим ўринлардан бирини эгаллайди.

Ремонтант чиннигули чиннигулдошлар оиласига мансуб ўсимлик, ўтсимон, тупи кучли ривожланган. Уларни парвариш қилиш учун ип ски 15-30 см. уячали тўрдан фойдаланилади. Агротехника яхши олиб борилса, баландлиги 100-120 см га етади. Барглари яшил рангда, ингичка. Гуллари серяпроқ, тўлиқ очилганда диаметри 8-12 смга етади, ранги оқ, пушти, қизил, сариқ, бир тусли ёки ола-була (чизикчали ва доғчали); алоҳида навларининг гуллари ҳидсиз.

Яшил қаламчалар билан кўпайтирилади, бунинг учун қуйи қўлтиқ поялар тайёрланади, селекция ишида эса уруғ билан кўпайтирилади. Қаламча олиш учун энг яхши вақт феврал-апрел ва август ойи охиридан октябр ойигача. Кузги кўпайтиришда ва қишларнинг яхши шароитларида ўсимликлар кучли ривожланади. Синдирилган қуйи поялардан иккита (айрим ҳолларда учта) тугунчали, ўртача узунлиги 15 см. бўлган қаламчалар кесилади ва гетероауксин билан қайта ишланади. Барглари калталаштирилади. Кучли сўлиган қаламчаларни сувда 10 дақиқа ивитиш мақсадга мувофиқдир. Қаламчалар кўчатларни кўчириб ўтказувчи яшиқларга, тоқчалар тупроғига, ойнавонли айвонлар ёки жўяқларга экилади, тупроқни 17-18° гача иситиш мақсадга мувофиқ бўлади. Қаламчалар тезроқ илдиз отиши учун туман ҳосил қилувчи қурилмаларни қўллаш мумкин. Олдин зовур қатлами 1-2 см. қалинликда йирик донали қум, шағал, керамзит ёки торф қукуни, сўнгра серажриҳ тупроқ, гўнг ва торфлардан бир хил миқдорда олиниб, 3-4 см. қалинликда солинади. Устидан ювилиб, 1-1,5 см. да қум сепилади. Езла секин қурийдиган майда қум, кузда эса қаламча асосига ҳавони яхши ўтказувчи йирик донали қум ишлатилади. Ишлатилаётган субстратларни олдин марганецли нордон калий, буғ, қайнаган сув билан дезинфекция қилинади. Тупроқ намланади ва 3x4 см. масофада белгилар қўйилади. Қаламчалр 1 -1,5 см. чуқурликда экилади ва яхши суғорилади. Илдиз отгунча ҳарорат 12-14° да ушлаб турилади, субстрат ҳарорат эса 4-6° юқори бўлиши керак. Қаламчаларни баҳорда тик қуёш нурларидан сақлайдилар йа субстратни ортиқча намламасдан, сув пуркалади.

Келтирилган шароитларда 18-24 кундан кейин илдиз отади. Кўпайтиришни бошлаганда 30-40 кун ўтгандан сўнг, илдиз отган қаламчалар туваклар ёки токчаларга экилади. Уларни экиш учун тупроқ аралашмаси 4 қисм енгил серажриқ, 2 қисм сербарг, 1 қисм қум ва 1 қисм чириндили тупроқдан ташкил топади, бунда рН 6,5-7. Майда толали торфни қўшиш тавсия этилади. Экишдан олдин субстрат намланади. Ўсимлик эҳтиёткорлик билан кўчириб ўтказилади, енгил синувчи илдизчаларга зарар етказмаслик керак.

Янги жойга қаламчаларни худди ўша чуқурликда экилади. Экилгандан сўнг 10-15 кундан кейин кўчатларнинг учинчи тугунчаги олиб ташланади. Парвариш суғориш, юмшатиш, ўташ, озиклантириш, вентиляция, касалликлар ва зараркунандалар билан курашиш, 3-4 та пояли тупни шакллантириш ва белгиланган ҳароратни сақлаш: қишдакуйдузи 10-13°, 15° гача, кечаси 6-9°, ёзда-16-20° гача. 30-40 кундан кейин шаклланган ўсимликни эҳтиёткорлик билан кавлаб, тупроғи билан олинадилар ва доимий жойга ойнали иссиқбинолар (ерга, токчаларга, туваклар)га экилади. Қаламча қилингандан сўнг 8-12 деганда гуллайдилар. Епиқ ер шароитида кесиш учун чиннигулни етиштириш ютуғи, тупроқни тайёрлаш сифатига боғлиқдир. Олдин 35-45 см. чуқуликдаги хандиқда шағал, шлак, қумдан 10-12 см. қалинликда зовур ҳосил қилинадилар, унинг устига дезинфекцияланган, яхши оҳакланган, озуқавий, чириган мол гўнги ерга солинадилар.

Тупроқнинг умумий қатлами 3540 см. ни ташкил қилиши керак. Ер текислангандан сўнг, ўсимликларни экиш учун жойлар белгиланадилар (ўсимликлар ораси 10 см. ва жўяклар ораси 20-25 см.). Уларни яхшиси шахмат тартибда эккан маъқулдир.

Чиннигул ёруғсевар ўсимлик ва унинг учун ортиқча зичлик зарарлидир. Аввал чиннигул ўсимлиги мустаҳкам тик турувчи пояларга эга бўлади, лекин ойнали иссиқ бинолар шароитида янги пояларнинг ривожланиши билан улар нозик бўлиб қолади. Шунинг учун, 2030 см. баландликда экинлар узунасига ва бўйига, рухланган ингичка симлар, капрон иплар, смолаланган ёки мумланган канопа иплардан 15 дан 30 см. гача ўлчамли уячали тўрлар ҳосил қилинадилар. Ўсимлик 20-30 см. га ўсиши билан, янги тўр тортилади, бу иш тўртинчи ярусгача амалга оширилади. Экилгандан сўнг яхши суғорилади, илдиз отгандан кейин эса вақти-вақтида шамоллатилади. Ҳаво намлиги 60-70 фоиз чегарада ушлаб турилади. Ёнлама ғунчалари узлуксиз олиб ташланади. Баҳорда ва ёзда, кучли ўсиш вақтида, чиннигулни 20-25 кун орасида мол гўнги ва 1 л. сувга 2-3 г. ҳисобида минерал ўғитлар аралашмаси билан озиклантирилади. Ер бетиним суғориб ва юмшатиб турилади. Чиннигул етарли намликни талаб қилади, лекин ортиқча суғориш ва тупроқда сувнинг туриб қолишидан нобуд бўлади. Чиннигулнинг гулли поялари кесилмайди, тугунча ўрнида синдирилади. Поя узунлиги стандарт бўлиши керак. Гуллари ярим очилган ҳолда синдирилади, бунда ўсимликда 2-3 та кучли қўлтиқпоялар қолдирилади, булар гулли пояларнинг кейинги ривожини таъминлайди. Яхши агротехникада бир йилда 1 м² дан 100-150 тагача гул олинадилар. Маҳсулотнинг кўп қисми баҳорги ёзги даврда олинадилар. Чиннигулнинг иккинчи йилдаги парвариши биринчи йилдаги

сингари бўлади. Учинчи йили ўсимлик олиб ташланади. Айрим хўжаликларда чиннигулнинг илдиз отиши ва етиштириш учун гидропон айвонлар ишлатилади. Озуқавий суюқликнинг ва субстратнинг мос танланганлигидан яхши натижаларга эришиш мумкин.

Чиннигул гулдасталар, оранжировкалар ясаш учун кесилади. Кала, белокрилик, ричардия, зантедесхия кўп йиллик кучаладошлар оиласига мансуб ўсимлик. Жанубий Африкадан келтирилган. Ботқоқ ўсимлиги, намсевар, сояга чидамли, нордон торфни рН 5-5,5 ни ташкил қиладиган. ҳисоб билан кўшилган чириндили тупроқда яхши ўсади. Тупининг баландлиги 80 дан 120 см. гача. Барглари катта, ялтироқ, кенг ёйсимон шаклда. Гуллари ўзининг шакли билан уйғунлашган. Сувли, узун гул ёйи кенг асимметрик раструб тўшак билан тугайди, унинг ранги оқ ёки сариқ. Бу тўшак ингичка, бармоқсимон сариқ ёки олов рангли зич ёпиш-ган, хира гулчалардан ташкил топган сўта ўраб туради. Илдизлари боғич кўринишида, семиз бўлади, сувли тугунаксимон илдиздан ривожланган, унинг атрофида бир йил давомида катта миқдорда «болача»лар нимжон баргчалар билан ривожланади, бу болачаларни узлуксиз одиб ташлаш керак. Уруғ ва бачки илдизлар билан кўпайтирилади. Бунда катта ўсимлик икки йилдан сўнг ҳосил бўлади. Амалиётда, калалар вегетатив кўпаяди, бунда катта ёшдаги ўсимликлардан бачкилар май-июл ойларида эҳтиёткорона кичкина куракча билан ажратиб олинади (ҳар бир ўсимликдан 2 дан 10 тагача бачки илдиз олиш мумкин). Улар салқин иссиқхонанинг озуқали тупроғига мол гўнгининг чириндиси билан кўшиб экилади. Нордонрйқ муҳитни олиш учун нордон (юқори) торфни кўшиш мақсадга мувофиқдир. Экишдан олдин ўсимликлар ўлчами бўйича навланади ва шунга кўра оралик 8 дан 16 см. гача масофада экилади. Тугунакеимон илдизнинг юқориси тупроқнинг юзарида туриши арур. Ўсимликлар.илдиз отгунча, иссиқхона кам шамоллатилади ва тик қуёш нурларидан сақланади. Экинларга тез-тез сув пуркабтуриш тавсия этилади, бунда ўсимликда барглари яхши ўсади, сарғаймайди ва бундан ташқари, совуқ сув иуркаш ўсимликни ўргимчак канасидан ҳимоя қилади. Сентябрь ойида ўсимликларни иссиқхоналардан олиб, айвон тоқчалари ерига экилади, ойнавон бино ҳарорати 10-12°, нисбий намлик 80-85 фоиз ва яхши ёритилган бўлиши керак. Ўсимликлар унча кўп бўлмаса, тувакларга эккан маъқул, чунки иссиқхона бўйлаб енгил жойлаштириш имконини беради. Тувакларга экишда қуйидаги тупроқ аралашмаси ишлатилади:

1 қисм сержриқ тупроқ, 1 қисм янги торф, 2 қисм чириндили тупроқ, 1 қисм қум. 1 м³ тайёрланган тупроққа 10 кг суперфосфат ва калий селитраси ҳамда 5 кг шохли қиринди кўшилади. Кейинги йилнинг апрел ойида калаларни яна иссиқхона ерига 25-30 см. масофада экилади. Соя ҳосил қилинади, сув пуркалади, секинаста ташқи муҳит шароитларига ўргатилади. Совуқ уриш эҳтимоли ўтгандан сўнг, уларнинг усти очик қолдирилади. Иссиқ кунлар бошланиши билан (май ойи, дан август ойигача) калада тинч давр бошланади, бу вақтда унинг барглари сарғаяди. Бу вақтда тупроқ кам суғорилади, лекин қуришга йўл қўйилмайди, шушг учун тупроқни

мульчалаган маъқулдир.

Август ойида кўп суғорилади, чунки янги баргларнинг ривожланиш палласи бошланади. Бу вақтда 1 м². га 40-50 г. ҳисобида 15-20 кун оралиғида икки марта куруқ миерал ўғит билан озиклантириш амалга оширилади. Иккинчи йили сентябр ойида ўсимлик доимий жойига (токча ерига) экилади. Кала, атиргул ва бошқа ўсимликларни иссиқхона ерида етиштириш учун кенглигн 1,5 дан 2 м. гача, баландлиги 25 дан 50 см. гача ён деворлари қирраланган жўяклар ҳосил қилинади. Жўяклар орасидаги йўлакча кенлиги 55-60 см., экилган ўсимликлар оралиғи эса 40-50 см. бўлишилозим.

Кўчатлар юзароқ экилади, чунки илдизининг юқори қисмига ҳаво осон кириб туриши керак. Калаларни бу жўяклардан бошқа жойга кўчириб ўтказмасдан бир неча йил давомида ўстириш мумкин. Агар уларни бодринг иссиқхонасида зичловчи сифатида ишлатилаётган бўлса, у ҳолда март ойининг охири апрел ойи бошларида ўсимлик яна иссиқхонага сентябр ойигача олиб чиқилади. Узок вақт бир жойда ўсувчи калаларни тезтез (1,5-2 ойда) сўлиган қари барглардан, янги бачки ва нпмжон ноялардан тозалаб турилади, бунда 5-6 та кучлироқ поялар қолдирилади. Апрель-май ойларида гуллаш секин-аста камаяди, янги тиним даври бошлаиади ва бутун айланма ҳодиса қайтадац бошланади. Агар калалар тувакларда етиштирилаётган бўлса, у ҳолда улар май ойидан кузгача иссиқхона ерига кўчириб экилади. Калаларни гидропон усулларда ҳам етиштириш мумкин, бунда ўсимликлар бир неча йил давомида жуда зўр ўсади ва гуллайди. Субстрат сифатида шағал, керамзит, торф ва бошқалар ишлатилади. Кала борган сари усти ёпиқ майдонлардаги гулчиликда кўп ишлатилаяпти, чунки у ноябр ойидан май ойигача юқори сифатли гуллар беради ва хона шароитида давомий гулланди. Сабзавот иссиқхоналари учун яхши зичловчи ҳамдир. Бир ўсимликдан ёшига ва агротехникасига кўра йилига 3-6 та гул олиш мумкин. Уртача 1 м² дан 48 та кесилган гул олса бўлади. Бунда майдонга 12 тадан ўснмлик экилади. Каланинг барглари ҳам жуда манзарали, уларни кесиб, гулли композиция ясалади. Ер гулдонларига, сопол идишларга солинган калада кўркам кўринишга эга бўлади. Кесилган гуллар сувда 10-15 кун сақланади.

Атиргул. Ойнавон иссиқ биноларда атиргулнинг барча турини ўстириш мумкин эмас. Чой гибридли, флорибуида ва пернеция атиргулларини етиштириш энг катта натпжа беради. Бу атиргулар стандартга мос бўлган юқори сифатли гуллар беради. 1 м²дан '76 та гул олиш меъёр ҳисобланади. Ойнавон иссиқ биноларда пайвандланган ҳамда ўз илдизига эга атиргулларни етпштириш мумкин. Уларни ойнавон бинога баҳорда жўяклар орасидаги масофа 30 дан 40 см. гача ва ўсимликлар оралиғи 20 дан 25 см. гача қилиб экилади. Пайвандланган атиргуллар шундай экилиши керакки, бунда пайванд ўрни тупроқ юзасида жойлашсин. Жўяклар яхшиси (ўсимликларни парваришлаш қулай бўлиши учун) йўлчага перпендикуляр жойлаштирилгани (оранжерея узунлиги бўйича) маъқул. Тупроқ олдиндан чуқур қилиб қайта ишланади, сўнг чириган гўнг ва минерал ўғитлар билан озиклантирилади. Тупроқ реакцияси нейтралга яқин (рН 6,6-7) бўлиши

мақсадга мувофиқ.

Ойнавон иссиқ биноларда атиргуллар парвариш қилинганда куйидаги агротехника усулларини бажариш лозим. Ҳар куни шамоллатиш, иссиқ ёз кунларида кучли исиб кетишининг олдини олиб ойналарни оклаш; тупроқни юмшатган ҳолда, нам ва тоза сақлаш; тўлиқ минерал ўғитлар билан узлуксиз (тахминан 30-50 кунларда) озикл.антириш; чириган гўнг билан ерни мулчалош, зараркунанда ва касалликларга қарши зарурий химикатлар пуркаш. Биринчи марта гулларни калтароқ ҳолда иложи борича тупида кўпроқ барглар қолдириб кесилади. Кейинчалик кўлтиқ куртаклардан янги, жуда кучли поялар ўсиб чиқади. Йирик гулар олиш учун ёнлама ғунчалар кесилади. Ярим очилган гуллар эса эрталаб кесиб олинади. Совуқ тушиши билан ҳарорат 12-15° чегарасида ушлаб турилади, чунки унинг кескин ўзгариши барглар тўкилишига олиб келади. Шу даврда суғориш ҳам тўхтатилади. Декабрь ойида тиним давр бошланиши билан 2-4 та яхши ривожланган куртаклар қолдирилиб кесилади. Ҳамма нимжон поялар ҳам кесиб ташланади. Биринчи йили битта поя, кейинги йилларда эса кўпроқ поялар қолдирилади. Тиним даврда ҳарорат 0-3° гача пасайтирилади. Феврал ойи бошларидан ҳарорат аста-секин 5-6° гача, барглар ҳосил бўлгандан сўнг эса 8-10° гача кўтарилади. Ёруғлик тартиби яхшиланганда, ҳарорат 12-15° гача кўтарилади. Баргли юзалар кўпайиши билан суғориш кучайтирилади. Қуёшли кунларда ойнавоц бино шамоллатилади. 2,5-3 ойдан кейин гуллаш бошланади. Бир йилда ҳар бир ўсимликдан 8-12 та гуллар кесиб олиш мумкин. Кейинги йилларда атиргуллар иссиқхоналарда гидропоникларда ҳам етиштирилаяпти. Атиргуллар гулдасталар тайёрлашда оранжировкалар ва ҳоказоларда ишлатилади.

ДОИМИЙ ЯШИЛ ЎСИМЛИКЛАР

Манзарали гулчиликда ва боғдорчиликда хона ўсимликлари ўз аҳамиятига эгадир. Улар хоналарни безайди, бу билан замонавий интерьер яратишга ёрдам беради ва хоналарнинг микроклимини яхшилашга таъсир қилади. Хона ўсимликлари ҳаво қуруқлигини юмшатади, чангни ўзида йиғади ва ушлаб қолади (шунинг учун уларни ювиб туриш керак), касаллик тарқатувчи микробларни ўлдирувчи фитонцидларни ажратиб чиқаради ва ҳавони кислород билан тўйинтиради.

Хона ўсимликларининг ассортименти субтропик ва тропик флораяинг кучли ва мустаҳкам, ҳар доим кўмкўк турла'рини кўп йиллар мобайнида танлаш асосида олинган. Айниқса, драценалар, пальмалар, филодендронлар ва бошқа ёруғ, иссиқ хоналарда яхши ўсувчи ўсимликлар кенг тарқалгандир. Круғ, лекин етарли намликдаги, салқин хоналарда аукуба, буксус, камелия, лавр, рододендрон, цитрус ўсимликларини етиштириш мумкин. Салқин, ёруғ, қуруқ ҳаволи хоналарда эса агава, алоэ, кактус суккулент ҳамда айрим игна: баргли, қишда 4-6° ҳароратга чидамли ўсимликларни (кипарис, кедр, туя) кўкартириш мумкин. Ҳар доим кўм-кўк ўсимликлар ёпиқ ерда вегетатив усул билан кўпаяди, яъни қаламчалар, пархишлаш йўли билан, тупларини бўлиш орқали кўпайтирилади.

Доимий яшил ўсимликлар (ёпиқ ерда ўсувчи қуйидаги гуруҳларга бўлинади: манзарали баргли, игнабаргли, ампел ва чирмашувчи, папоротниклар, сувда ўсувчилар ва суккулентлар. Турли гуруҳ ва тур ўсимликлари етиштириш хусусиятлари билан фарқланади. Бу ўсимликларнинг ёруғликка муносабати турличадир. Лекин ёруғлик уларнинг меъёрида ўсиши ва гуллаши учун зарурдир. Ғиритишнинг интенсивлиги ва давомийлиги йил мавсумига ҳамда кун вақтига кўра сезиларли ўзгаради. Хона ўсимликларини етарли миқдорда ёруғлик билан таъминлаш учун, уларни биологик хусусиятига кўра хоналарда жойлаштирилади, Аммо ўсимликлар ойналарга жойлаштирилганда ҳам улар ёруғлик билан бир хил даражада таъминланмайди. Фақат жануби-шарқий ва жанубий ойналаргина эрталабдан кечгача етарли ёритилганлик шароитини яратадилар. Бу ойналар қишки даврда ўсимликлар учун энг қулайдир. Баҳорда ва ёзда жанубий ойналарда турган ўсимликларни енгил соя билан тўсиш керак, акс ҳолда улар қизиқ, сўлиши мумкин. Ғарбга қараган ойналар камроқ, шимолга қараган ойналар эса жуда кам ёритилади. Уларда нисбатан хонакн гул ўсимликлари кам етиштирилади. Утсимон ва барча гулловчи ўсимлик ёруғликка жуда талабчан бўлади. Бўялган, ола-була баргли ўсимликлар учун ҳам кўп ёруғлик зарур. Улар кам ёритилганлиги учун барглариининг ёрқин рангини тез йўқотади. Зич семиз баргли ўсимликлар ёруғликни кам талаб қилади. Булар фикус, аспидистра, мирта, аукуба, филодендрон ва бошқалар. Улар ёруғлик етишмовчилигига чидайди. Бундай гуруҳга папоротникларни ҳам қўйиш мумкин, чунки тик қуёш нурларидан қуйиши ва ҳатто нобуд бўлиши мумкин. Қатта ойнали хоналарда бу ойналарга оч рангли пардалар осилган бўлса ва хона деворлари ва шипи оч рангда бўялган бўлса, ўсимликлар ёруғлик билан жуда яхши таъминланадилар. Хома ҳавоси қуруқ бўлмаса, гуллар яхши ўсади. Хона ҳавосини намлаш учун (буғ ва иссиқ еув билан иситилувчи хоналарда), батареяларга ва ўсимликлар орасига усти очиқ сувли идишларни қўйиш тавсия этилади. Ўсимликлар баргига сув пуркаш ҳам жуда фойдалидир, бу унинг атрофидаги ҳаво намлигини оширади. Кўпгина хона ўсимликлари сувсевардир. У ёки бу ўсимликларга ҳаётининг ва йилнинг турли даврларида тупроқ намлигининг турлича миқдори талаб қилиниши аниқланган. Баҳорги-ёзги даврда ўсиш кучайганда, уларнинг ҳаммаси кўп суғориш ва сув пуркашга талаб қилади. Кузда ўсимликлар кам вегетациялақадди, айримлари тиним даврига ўтади ва шунинг учун камроқ суғоришни ва намликни талаб қилади. Қишки даврда кўпгина хона ўсимликларининг ўсиши тўхтайдди, улардан айримлари барглариини тўкиб, вақтинчалик уйқу ҳолатига ўтадилар. Бундай ўсимликлар кам суғорилади, лекин ул^рни парвариш қилишда шуни эсда тутиш керакки, тувакдаги тупроқ қуриб қолмаслиги лозим. Тувак ўсимликларининг меъёрий ҳолати кўпинча тўғри ва ўз вақтида суғоришга боғлиқ. Тувак ўсимликларини ўстиришда айниқса, катта аҳамиятга эга. Очиқ ер ўсимликларидан фарқли равишда, уларнинг илдиз системаси чегараланган тупроқ ҳажмида жойлашган, бу эса тез илдизчалар билан тўлиб, ҳолдан кетади. Шунинг учун хона ўсимликлари учун, боғ тупроқларини тайёрлаш ва турли гуруҳ

Ўсимликлари учун турлича озукали тупроқ аралашмалари ҳозирлаш зарурдир. Туваклардаги тупроқ бир вақтда ўз кучини йўқотади, шунинг учун барча хона ўсимликларини ўғитлар билан, айниқса, уларни ўсиши кучайган ва ғунчалош фазасида озиклантириш зарур. Озиклантириш учун органик ва минерал ўғитлар аралашмалари ишлатилади. Хона ўсимликларини етиштиришда муҳим усул бу тупроқни алмаштириш учун уларни катта идишга олиш ва эски чириган илдизларни кесишдир, чунки тувакдаги тупроқ узоқ вақт алмаштирилмаса, у чарчайдй ва зарарли тузлар йиғилади. Хона ўсимликлари турли материаллардан тайёрланган идишларда (пиширилган лой, ёғоч, турли пластмассалар) етиштирилиши мумкин, лекин энг яхшиси сопал туваклар бўлгани маъқул. Турли ўсимликларнинг иссиқликка эҳтиёжи ҳам турличадир. Улардан кўпчилигига кескин ўзгармайдиган ҳарорат зарур. Ўсимликларни тўғри жойлаштириш учун хоналарда ҳарорат қандай ўзгаришини билиш керак. Маълумки, қишда ҳарорат ойналар олдида хона ҳароратидан 1-2°, ойна тоқчасида эса, 3-4° паст бўлади, булар ташқи ҳаво ҳароратига, иситиш тизимларига, хоналардаги ташқи деворлар сонига ва уй қурилган материалга боғлиқдир. Агар дераза ойналари музласа, у ҳолда ҳарорат фарқи 5-8° гача бўлади. Хона гулчилиги тажрибаси шуни кўрсатадики, ўсимликларни иситгичлар, печлар олдида қўйиш мумкин эмас. Уларни қишда хона шамоллатилаётган вақтда ойналардан олиб қўйиш керак. •

Ўсимликларнинг меъёрида ўсиши учун атроф-муҳитнинг ҳаво ҳарорати, айниқса, қиш даврида катта аҳамиятга эгадир. Турли хонаки ўсимликлар учун хона ҳавосининг турлича ҳарорати зарур. Улардан айримлари паст ҳароратда (8-12°) яхши ўсади, бошқалари эса бундай шароитларда гулламаслиги ва ҳатто бир меъёрда ўсмаслиги мумкин.

Барча хона ўсимликларини иссиқликка муносабати бўйича қуйидаги гуруҳларга бўлиш мумкин:

I. **Салқин хона гуллари.** Салқин хоналарда қиш даврида ҳарорат 10 дан 14° гача бўлади. Бундай шароитларда қуйидаги ўсимликлар яхши ўсади:

1) манзарали-баргли-аралия, аукуба, лавроолча, циперус, аспидистра ва хлорофитум;

2) чиройли гулловчи олеандр, мирта, азалея, атиргул, лакфиоль, гортензия, фуксия, пеларгонья, примула ва гибрид цинерария, гортензия ва примуланинг гуллаши учун энг юқори ҳарорат 14 дан 18° гача зарур, гуллаш бошлангандан сўнг эса ҳароратни пасайтириш мумкин, бу гулаш давомийлигини узайтиради;

3) ампел аспарагус, саксифрага, традескаиция;

4) чирмашувчи печаксимон узум, печак ва бошқалар.

Бундай салқин ҳароратли хоилалар учун пальма хамеропсни экиш тавсия этилади. Бу> сингари хоналарда яна айрим игнабаргли ўсимликларни етиштириш мумкин: кипарис, шарқ туяси, криптомерия ва ҳамиша яшил бута буксус (самшит). Бу ўсимликларни ҳар хил шаклда кесиш мумкин.

II. **Иссиқ хона гуллари.** Айрим ўсимликлар иссиқ хоналарда

меъёрида ривожланади ва яхши гуллайди. Салқин хоналарда ўса олса ҳам, гуллаш узайиб кетади. уларнинг гуллари нимжон, ривожланмаган бўлади ва ўсимлик маизарасини йўқотади. Иссиқ, ҳарорати 14-18° хоналар учун кўйидаги ўсимликлар тавсия қилинади:

1) манзарали-баргли антириум (баргли турлари), фикус филодендрон (монстера), кенг баргли бегония (рекс, металлика) ва бошқалар;

2) манзарали-гулловчи антуриум (гулловчи турлари), бромелия, глоксиния, гибискус (хитой атиргули) ва бошқалар;

3) ампел бегония ва кўнғироқгул;

4) чирмашувчи печак, чирмашувчи атиргул, печаксимон узум (циссус) ва бошқалар.

5) иссиқ хоналарда пальмалар кокос, финик ва кентия яхши ўсади.

III. Ойнаси Жанубга қараган хона ўсимликлари. Утсимон, айниқса, гулловчи ўсимликлар ёруғсевардир. Хона ўсимликлари ичида жуда ёруғсевар, кўёш ёруғлигига талабчанлари ҳам мавжуд. Масалан, хона заранг дарахти (абутилон), кринум, цитрус экилар ва бошқалар. Жанубий хоилаларда яна кактус, эхевериялар яхши ўсади, уларни ойна ёнига биринчи қаторга қўйиш тавсия этилади. Кейинги қаторда азалея, гелиотроп, глоксиния, хона ясмани, камелия, олеандр, хитой атиргуллари қўйилади. Ойна олдидаги гул столчаларида аукуба, бегония, рекс, **мирта, пальмалар** яхши ўсади ва амариллис, антуриум, **кала, кливил, панкрациум** ва бошқалар яхши гуллайди. Жанубий хоналар интенсив ёритилганлиги сабабли ҳам, барча хона ўсимликлари учун қулайдир.

IV. Ойнаси шимол томанда жойлашган хона ўсимликлари. Агар жанубий хоналарда деярли барча хона ўсимликларини яхши етиштириш мумкин бўлса, шимолий хоналарда эса кўпгина, айниқса, гулловчи ўсимликлар ёруғлик тақчиллигига чидамсиз бўлади. Бундай хоналарда фақат ойна олдида, ёруғсевар чиройли гулловчи ўсимликлар учун у ёки бу миқдордаги ёруғлик етарли бўлади. Ойналардан узокда ёруғлик кам ва хонани манзарали қилиш учун камроқ ёруғсевар ўсимликларни танлаш керак. Бу ерда аспидистра, папоротник, хлорофитум яхши ўсади ва бу ойналарда бегония куюқ гуллайди.

Чирмашувчи ўсимликлардан шимолий хоналарда печак, традесканция ва печ-аксимон узумни етиштириш мумкин, булар ўзининг яшил ранги билан махсус трильяжларни яхши безайди. Бу хоналарда баҳорда ва ёзда игнабаргли ўсимликлар кипарис, туя ва бошқалар ўстирилади. Улар қиш даврида жанубий ойналарга қўйилади. Ёзда жанубий ойналарда қолдирилган игнабаргли ўсимликларни соя қилиш керак, чунки унинг игналари тик кўёш нурларидан сарғайиши мумкин.

Хона ўсимликларини танлаш учун энг яхши вақт бу баҳор ва ёз бошларидир, бунда ўсимликлар хона шароитларига ўрганадилар. Ўсимликларни куруқ ва салқинроқ иссиқхоналардан олиш тавсия қилинади. Устириш учун ёшроқ ўсимликларни олиш керак, чунки улар яхши ўсади ва хона шароитларига қари ўсимликларга қараганда тезроқ

кўникади.

Ўсимликларни жойлаш ва ташиш. Ўсимликлар қанча ' масофага ташилса ҳам, унинг ҳолатини сақлаш учун, мос равишда жойлаш (упаковка қилиш) керак, чунки ихтиёрӣ транспортровкада жойланмаган ўсимликлар-га зарари тегиши мумкин (сўлиши, музлаши ва ҳ.к.). Езда ўсимлик тувак тупроғига тиқилган ёғочга боғланади ва бутун ўсимлик тувак билан бирга қоғоз билан ўралади, каноп ип билан боғланади. Тарвақайлаган ўсимликларни экишда тувак четларига бир нечта ёғоч кўйилади, сўнгра қоғоз ўралади. Қишда ўсимликларни музлатиб кўймаслик учун, уларни 2-3 қават қоғоз билан ўраш керак, устидан эса юпка шолча, кўрпалар ва ҳ.к. лар билан иситиш лозим. Бунда бутун ўсимликни тувак билан бирга иситиш керак, акс ҳолда илдизи музлаб қолиши мумкин. .

ЎТСИМОН ЯШИЛ ЎСИМЛИКЛАР

Ўтсимон, ҳамиша яшиллик бериб турувчи ўсимликлар хона шароитида ўстирилувчи ўсимликларнинг катта қисмини ташкил этади. Ишлагиш бўйича уларни %анзарал и-'б аргли ва' манзарали гулловчиларга бўлиш мумкин. Бундан ташқарн, барча ўтсимон ўсимликлар габитуси бўйича бўлинадиларминиатюр (сенполия, иеиеромия) дан то йирик ўлчамли (бегония, циперус ва бошқалар) гача.

Ҳамиша яшиллик берувчи ўтсимон ўсимликлар кўпайтириш усуллари, ишлатиш муддати, ўсиш шароитларига муносабати ва энг муҳими манзаралилиги бўйича фарқланади. Баргларининг катталиги, шакли, ранги ва жойлашиши турличадир. Улар йил мавсумлари ва ҳаёти мобайнида ўсимлик турига кўра жуда қисқа ва узоқ муддатда ўзгаради. Ҳамиша яшил бўлгаи ўтсимон ўсимликлар ассортиментини мос равишда билшда оригинал композицияли бурчаклар, майдончалар ва ҳ. к. ларни тузиш мумкин.

Аспарагус, спаржа лилиялар оиласига мансуб ўсимлик. Шарқий ярим шарнинг мўътадил ва иссиқ вилоятларидан келтирилган. Аспарагус доғли (плюмозус) ва Шпренгер аспарагуси энг кўп тарқалган. ёпиқ ернинг манзарали-баргли ўсимликлари орасида аспарагуслар жуда кенг тарқалган. Улар хоналарни безатишда, турли оранжировкаларда яъни, саватчалар, гулдасталар ва ҳоказолар ясашда ишлатилади.

Аспарагус уруғидан, қаламчасидан ва тупини бўлиш йўли билан кўпайтирилади. Уруғлар пишиши билан экиш керак, чунки улар жуда тез униб чиқиш қобилиятини йўқотади. Экиш учун тупроқ аралашмаси 1 қисм чириндили ва 1 қисм торфли тупроқдан ташкил топади. Экишни уяли усулда ёки қаторлар билан амалга ошириш тавсия қилинади, бунда ўсимликлар парваришн қулай бўлади. Янги йиғилган ва экилган уруғлар 16-20 да одатда 25-30 кундан сўнг униб чиқади. Кўчатларни, катта ёшли ўсимликлар сингари ёруғ иссиқхоналарда, лекин тик қуёш нурларидан химоя қилиб сақлаш керак. Кўчатларни экиш учун тайёрланган яшиклар ёки токча ерига, 4x4 ёки 6x6 см. масофада кўчириб кўчат қилинади. Ёш кўчатлар ҳавонинг юқори намлигн ва 20-24° да яхшироқ ўсади. Парваришнинг агосий усулларида бири бу органик ёки тўлиқ минерал ўғитлар (азотлиси кўпроқ) билан, 10 л. сувга 30 г.

ҳисобида суюқ ҳолда озиклантиришдир. Энг қоронғи ойларда (ноябрдан-февралгача) суғориш тўхтатилади, иссиқхоналардаги ҳарорат 10-14° гача пасайтирилади. Аспарагусни кўчириб ўтказиш яшиқлар ёки токча ерига, йирикроклари эса (қишда сепилганлари) диаметри 9 см. бўлган тувакларга вегетация даври охирида экилади ва шу тувакларда қишлайди. Тупроқ аралашмаси 3 қисм чиринди ва 1 қисм серажриқдан ташкил топган бўлиши лозим. Бундан ташқари бу аралашманинг 1 м³ га 3 кг. шохли пайраха ва 1 кг. суяк уни ҳамда 1 кг. олтингугуртли нордон калий қўшилади. Тувакларга экилаётганда, зовур тешиқчаларга синган сополлар солинади. Эрта баҳорда диаметри 11 см. бўлган тувакларга кўчирилади, чунки бу вақтда диаметри 9 см. бўлган тувакдаги тупроқ илдизлар билан тўлиқ қопланади. Худди шу вақтда яшиқлар ва тоқчаларда қишлаган кўчатлар ҳам тувакларга экилади. Кўчириб ўтказилган ўсимликлар илдиз отгандан сўнг, органик ёки тўлиқ минерал ўғитларнинг суюқ ҳолида (яъни 10 л. сувга 20-30 г. ҳисобидан) узлуксиз озиклантирилади. Ўсимликлар ўсиши кучайганда, вегетатив массаси ошганда озиклантириш ҳафтасига 2-3 марта амалга оширилади. Аспарагус ҳаётининг 3-5-йилида мева туга бошлайди. Катта ёшли ўсимликларни катта диаметрли тувакларга кўчириш 3-5 йилдан сўнг амалга оширилади. Аспарагус тупини бўлиш йўли билан кўпайтиришда, ҳар бир бўлинган қисмда 2-3 тадан кам бўлмаган поялар ва яхши ривожланган илдиз тизими бўлиши шарт. Лат еган ва қари илдизлар кесиб ташланади.

Шпренгер аспарагуси жуда чироили ампел ўсимлик бўлиб, хоналарни кўкаламзорлаштириш ва турли оранжировкалар учун кенг-қўлланилади. Катта ёшли ўсимликларда поялар узунлиги 2-3 м. га етади.

Аспарагус плюмозус олдинги турдан бирмунча чиройлироқ, хоналарни кўкаламзорлаштириш

учун гулдасталар, саватчалар ва ҳ. к. лар ташкил қилишда ишлатилади. Шпренгер аспарагусига қараганда секинроқ ўсади, шунинг учун экишда ва кўчириб ўтказишда кичик ўлчамли туваклар ишлатилади ҳамда камроқ озиклантирилади.

Аспидистра, иноқ оила-лилиядошлар оиласига мансуб ўсимлик. Япониядан келтирилган. Манзаралибаргли ўсимлик. Поялари ер бағирлаган. Барглари семиз, тўқ яшил рангда, чўзинчоқ шаклда, узунчоқ оёқчаларда бўйи 50-60 см. га етади. Ола-була, оқ ва оч-сарик раиғдаги бўйлама чизиқли шакллари мавжуд. Гуллари хира, илдиз пояда, ерда жойлашган, диаметри тахминан 1 см. ликоилар кўринишида. Феврал ойидан май ойигача илдизпояларни бўлиш билан кўпайтирилади. Аспидистра учун энг яхши тупроқ бу яхши боғ тупроғига қўшилган қумдир. Ўсимлик 2-3 йиллар орасида кўчириб ўтказилади, акс ҳолда, ҳаддан ташқари ўсиб кетиб, ўз манзарасини йўхотади. Аспидистра жуда беор, сояга чидамли, лекин ёруғ жойларда ҳам яхши ўсади, намлик тақчиллигини ҳам, ортиқчалигини ҳам бошидан кечиради. Ўсимликни ёзда очик ерга олиб чиқиш мумкин. Турли итерьерлар учун ва айниқса, етарли ёритилмаган хоналарни кўкаламзорлаштириш учун ишлатилади.

Аукуба ёки тилла дарахт қизиллар оиласига мансуб. Япониядан

келтирилган. Ўсимлик ёшига, етиштириш шароитларига, шаклланишига, кесиб турилишига ва ҳоказоларга кўра турли баландликда бўлади. Барглари семиз, ясси, чиройли бўлади, ола-була баргли шаклларида мармар оч сариқ рангда бўлади. Гуллари манзарали эмас, қизил рангдаги меваларн эса жуда манзарали. Епиқерда я п он а у к у б а с и экилади. Қаламчалар билан феврал-март ойларида кўпайтирилди. Қаламчалар қумга экилади. Илдиз отишдаги ҳарорат 16-20° дан паст бўлмаслиги лозим. Илдиз отган қаламчалар диаметри 7-9 см. бўлган тувакларга, тупроқ аралашмаси 2 қисм серажриқ ва 1 қисм баргли, компостли ва қумдан ташкил топган тупроққа экилади. Ўсимлик ҳаётининг дастлабки уч йилида ҳар йили кўчириб ўтқазилади, кейинчалик эса ўсимлик ривожига кўра 2-4 йилда кўчирилади. Парвариш усулларида ҳар йили баҳорда шакллантиришга катта аҳамият бериши керак. Езда кўпроқ суғорилади ва озиқлантирилади. Қишда 10-12° да сақланади ва етарлича суғорилади. Ўсимлик беор, ёруғлик таҷнллигида яхши ўсади.

Буксус, самшит самшитлилар оиласига мансуб ўсимлик. Кавказ ва Балкар оролидап келтирилган. Ўсимликнинг баландлиги ёшига, етиштириш шароитларига, шаклланишига ва ҳоказоларга кўра ўзгаради. Танаси жуда ихчам. Барглари семиз, майда, тўқ-яшил рангда, ялтироқ. Тувак ўсимлиги сифатида бир нечта тури экилади (кавказ, қарлик ва бошқалар). Уруғ ва қаламча билан кўпайтирилади. Серажриқ ва чириндили тупроқ аралашмасида яхши ўсади. Енгил шаклланади. кўчириб ўтқазмасдан 4-6 иил давомида ўстириш мумкин. Беор ўсимлик, сояга чидамли, аммо ёруғликда ҳам яхши ўсади. Нам ҳавони афзал кўради. Салқин, ҳарорат 5-7° бўлган хоналарда қишлайди; юқори ҳарорат ва қуруқ ҳавода барглари тўкилади. Гуруҳлаб ва алоҳида экиш учун, жонли деворлар, ҳошиялар ташкил қилиш учун ва хонаки тувак ўсимлиги сифатида ишлатилади.

Драцена, кордилина лилиидошлар оиласига мансуб ўсимлик. Тропик Африка ва Янги Зеландиядан келтирилган. Иккала тур ўсимлик манзарали боғдорчилик амалиётида драцена деб номланади, лекин биринчиси сариқ рангдаги илдизга эга, бачкилари йўқ, уруғ бачкилари олтитадан ошмайди, кордилинада эса илдизи оқ рангда ва 18 тадан кам бўлмаган уруғ бачкилари мавжуд.

Драцена ва кордилинининг турли навлари экилади. Ола-була баргли шакллари ҳам учрайди. Ўсимлик 5 ёшида баландлиги 60-90 см. га етади, бу вақтда поялари ёғочлашади. Барглари тўғри ва чўзинчоқ. Ҳаво орқали парҳишлаш ва қаламчалар билан, кордилина эса уруғ билан ҳам кўпайтирилади. Қаламчалар илдиз отиши ва уруғлар униши учун маъқул ҳарорат 18-22° дир. Катта ёшли ўсимликлар серажриқ, баргли ва чириндили тупроқларнинг озгина торф қўшилган аралашмаида яхши ўсади. Парваришлаш тартиби озиқлантириш, суғориш ва тупроқни юмшатишдир. Кўчирмасдан 2-4 йил ўстириш мумкин. Қишки боғлар ва бошқа интерьерларда хонаки тувак ўсимлиги сифатида ишлатилади.

Кливия амариллислар оиласига мансуб ўсимлик. Жанубий Америкадан келтирилган. Утсимон хона ўсимлиги. Тупининг баландлиги 50 см. семиз понли. Барглари лентасимон, семиз, тўқ-яшил рангда, 2 қатор

бўлиб жойлашган. Ола-була рангли шакллари ҳам мавжуд. Гуллари соябон бўлиб йиғилган, сарик, қизил ва олов рангда. Қиш охири баҳор бошида, айрим ҳолларда ёзда ҳам қайта гуллайди.

Бачкилар ва уруғлар билан кўпайтирилади. Кўчатлар 2-3 йилда гуллайди. ёш ўсимликлар баргли ва серажриқ тупроқларнинг бир хил миқдоридан тузилган аралашмасига экилади. Ўсимликнинг гуллаш даврида уни озиклантириш ва кўпроқ суғориш керак. Гуллаб бўлгандан кейин, туккан мевалари олиб ташланади, ўсимликнинг ўзи эса соя жойларда сақланади. Ёзнинг иккинчи ярмида суғориш тўхтатилади. Қиш даврида сақлашнинг энг яхши ҳарорати 10-12°Сунчалаш даврида ҳарорат 16-20°гача кўтарилади ва кўп суғорилади.

Беор ўсимлик. Қари ўсимликлар 2-3 йилдан кейин кўчириб ўтказилади, бунда семиз, серэт илдизлар сақланади. Хона ўсимлиги сифатида ишлатилади.

Орхидея орхидеялар оиласига маисуб ўсимлик. Бутун ер шари бўйлаб тарқалган. 20 000 гача турлар маълум. Уларнинг кўпчилиги тропик минтақада ўсади. Ҳаёт фаолияти ва иссиқликка талабчанлиги бўйича фарқланади. Барглари оддий, майда, алоҳида турларида эса қаттиқ, этдор, яшил рангда, кўпинча ола-була бўлади. Гулларининг диаметри 1-2 дан 8-12 см. гача, ранги ва тузилиши оригинал, найсимон, бошоқсимон ёки бўронсимон гулбаргларида жойлашган. Гулларининг шакли ўзгача жуда чиройли, мураккаб, ранги ҳам турлича, кўпинча бир неча тусда бўлади. Алоҳида турларининг гуллари хушбўй хидга эга. Гуллаш вақти турлича, аммо кўпинча баҳордан кузгача гуллайди. Орхидеялар тупини бўлиш йўли билан, қаламчалар, бульбалар, уруғлар билан кўпайтирилади. Экиш учун кўпинча папоротниклар илдизининг майдалангани, мох ва толали серажриқ тупроқ ишлатилади, унга кум, майда сополчалар, тошкўмир, ғишт парчалари ва ҳ. к. лар қўшилади. Айрим турларини экиш учун сопол туваклар, бошқаларига ёғоч саватчалар (бук ва дуб новдаларидан тўқилган), учинчи турга дарахт пўсти қисмлари (унга мос тупроқ солинади) ишлатилади. Орхидеяларни жуда эҳтиёткорлик билан экиш ҳамда кўчириб ўтказиш керак. Ўсимлик иссиқ сув билан суғорилади. Суғориш интенсивлиги ўсиш фазасига боғлиқ, уйқу вақтида камроқ, ўсиш даврида эса кўроқ. Орхидеялар учун ҳавонинг юқори иамлиги зарур, бунинг учун ўсимликка, деворларга, тоқчаларга сув пуркалиб турилади. Ҳавонинг тозаллиги, етиштириш жойида чангнинг бўлмаслиги орхидеялар етиштиришни зарурий шартларидир. Иссиқхоналар шамоллатилиб турилади, аммо елвизак ҳосил бўлмаслиги керак. Зараркунандалар ва касалликларга қарши кураш олиб борилади. Кесилган гуллар сувда 10-30 кунгача сақланади. Ишлаб чиқаришда кўпинча орхидеянинг қуйидаги турлари экилади: ангрекум, б р а с с и я, г о н г о р а, дендробиум, ванда, каланта, лелия, одонтогло.ссум, туния ва кўпгина бошқа гуллар.

Папоротниклар асосан кўпоёқлилар оиласига, папоротниклар синфига мансуб. 3800 га яқин тури жуда катта оилани ташкил этади, унинг кўп қисмини етиштириш тропик минтақага тўғри келади. Оранжерияларда

қуйидаги турларини етиштириш мумкин: адиантум, нефролепис ва бошқалар.

Кўпгина папоротниклар илдизпояни бўлиш, (масалан адиантум), споралар ва (пертс) ёш ўсимликлар билан кўпайтирилади. Папоротниклар учун арчагулли, баргли ва кумли торф *тупроқларининг бир хил миқдордаги аралашмаси ишлатилади. Агар арчагулли тупроқ бўлмаса, у ҳо^дда баргли ва торфли т-упроқларни ишлатиш мумкин. Бу аралашмага оз миқдорда чириндилли тупроқ, шохли пайраха ёки суяк унини қўшиш мумкин. Кўпгина папоротниклар 10-15° да қишлайди. Папоротниклар асосан соя ва намсевардир. Шимолий ёки ГАРбий томондаги ойналарда яъни соя ёки кам ёруғ тушадиган жойда яхши ўсади. Сув пуркашга, нам ҳавога, узлуксиз суғоришга жуда таъсирчан. Тупроқнинг қуриб қолишига йўл қўймаслик керак, чунки бунда барглар нобуд бўлади. Папоротникларни тоза, чангдан асраб сақлаш лозим. Туваклар 4-5 йилда алмаштирилади, лекин бунда тувакдаги тупроқнинг 2-3 см. қатламини ҳар йили янгисига алмаштириш шарт.

Папоротникларнинг барглари турли оранжеровкалар (гулдасталар, саватлар ва ҳ. к. лар) учун, ўсимликнинг ўзи эса хоналарни безашда фойдаланилади.

Сансевьера, сансевиерия ёки «ит думи»-лилиядошлар оиласига мангуб ўсимлик. Африка ва Осиёнинг тропик вилоятларидан келтирилган. Бир неча турлари экилади. Ўсимликнинг баландлиги 1,2 м., барглари илдиз олдида ўсган, тик ўсувчи, қаттиқ, ола-була рангда, илдизпояси семиз ва чирмашувчи бўлади. Гуллари оқ рангда, яшил туслари мавжуд, хушбўй ҳидли, лекин манзараси кам, юмшоқ найсимон гулбаргларга йиғилган.

Эски ўсимликларни бўлиш йўли билан ва барг кесимлари орқали кўпайтирилади. Бунинг учун яхши пишган барглар ишлатилади, уларни 6-8 см. узунликдаги қисмларга бўлинади, бунда баргнинг пасти белгилаб олинади (қаламда, кесиш шаклида ва ҳ. к.). Баргли қаламчалар тоза қўл қумида яхши илдиз отади. Янги барглар ўсиши билан ўсимликлар диаметри 7-9 см. бўлган тувакларга кўчирилади.

Сансевьера кенг идишда, қум, баргли ва серажриқ тупроқларнинг бир хил миқдоридан ташкил топган, юмшатирилган тупроқда яхши ўсади ва ривожланади. Қиш даврида камроқ, ёзда эса кўпроқ суғорилади. Истиқ ва салқин, қуёшли ёки етарли ёритилмаган хоналарда ўстириш мумкин. Кўчириш ва бўлишни ҳар 2-3 йилда амалга ошириш зарур. Хоналарни кўкаламзорлаштириш, қишки боғлар, композициялар ташкил қилиш учун ва ҳоказоларга ишлатилади.

СУВ ҲАВЗАЛАРИДА УСТИРИЛАДИГАН ГУЛ ЎСИМЛИКЛАРИ ВА УЛАРГА ҚИСҚАЧА ТАЪРИФ

Сув ва ботқоқ ўсимликлари алоҳида гуруҳни ташкил қилади. Ҳозирги вақтда марказий иситиш тармоғидан фойдаланиш хоналардаги ҳавони намлаш учун катта аҳамиятга эга. Афсуски, бу гуруҳнинг чирой берувчи хона ўсимликлари хиллари унчалик кўп эмас. Кўпгина сув ўсимликларини аквариумда, сув ҳайвонлари ва балиқлар билан бирга етиштириш мумкин.

Сув ўсимликлари асосан уруғ, қаламча, илдиз бурчаклари ва бўлиш йўли билан кўпайтирилади. Аквариумдаги ўсимликлар парвариши сувнинг тоза ва хил миқдорда бўлишига боғлиқ. Ўсимликлар жуда қуюқлашиб кетганда, уларнинг қуриган ва эски қисмлари олиб ташланади. Баҳорда ўсимликлар кўнириб ўтказилади. Еруғлик ва ҳавоинг оптимал режимида барча оув ўсимликларинг яхши ўсишига эришиш мумкин. Аквариум ва сув ханзалларида (бассейнларда) қуйидаги эиг кўп тарқалган ўсимлик турлари етиштирилади: циперус, элодея, валлиснерия, кабомба, людвигил, мирофиллум, сагиттария, сальвиния ва бошқалар.

Циперус, папирус, ситовнит кичикўтлар оиласига мансуб ўсимлик. Африкадан келтирилган. Ботқоқ ўсимлиги ҳисобланади. Силлиқ пояли, баландлиги 70-120 см. га етувчи кўп йиллик ўсимлик. Барглари поялар учита соябон шаклида йиғилган. Асосан, яшил ва ола-була баргли циперус экилади. Гуллари майда, хира, оқиш рангда.

Қаламчалар ёрдамида, эски ўсимликларни бўлиш йўли билан, жуда кам ҳолларда уруғидан кўпайтирилади. Тупроқ юмшоқ, енгил, яшил баргли турлари учун жуда озукали, ола-була баргли турлари учун эса кам озукали бўлиши керак. 12-15°C ва ундан юқори ҳароратда етиштириш мумкин. 3-4 йилдан сўнг бошқа жойга кўчириб ўтказилади. Аквариум ва хона ўсимлиги сифатида ишлатилади, иккинчи ҳолда тувакда, ҳар доим сувли ҳолда ўстирилади.

Элодея сув ўсимлиги. Сувда ўсади, тез ривожланади, яхши шохланади. Барглари майда, оч-яшил рангда, чўзинчоқ шаклда. Қаламчалар билан кўпайтирилади, уларни сув остидаги кумда илдиз отдирилади. Жадал ўсганлиги учун кўчатларни узлуксиз яганалаш ёки бутун ўсимликларни олиб ташлаш тавсия қилинади. Сақлашнинг мақбул ҳарорати 18-20°, лекин ўсимликни тик қуёш нурларидан сақлаш керак. Аквариум ва сув ҳавзаларини (бассейнларни) безаш учун ишлатилади.